

VĒSTURES AVOTI

VĒSTURNIEKAM TEODORAM ZEIDAM – 100

Šā gada 1. augustā atskatījāmieš uz Dr. habil. hist., Dr. hist. h.c. prof. Teodora Zeida (01.08.1912.–28.06.1994.) simto gadskārtu.

T. Zeids dzimis Jelgavā. Līdz 1940. gadam viņš studēja vēsturi Latvijas Universitātē, kur kļuva par Arveda Švābes skolnieku, kolēģi un draugu, taču Otrais pasaules karš viņu ceļus liktenīgi šķīra. No 1944. līdz 1982. gadam T. Zeids bija Latvijas Valsts universitātes docētājs, no 1946. gada līdz mūža beigām – tagadējā Latvijas vēstures institūta zinātniskais līdzstrādnieks (līdz 1957. gadam – Arheoloģijas sektora, kopš 1962. gada – Feodālisma vēstures sektora/Viduslaiku vēstures nodaļas vadītājs). Viņš bija izcils sava laika vēstures pētniecības organizators un jaunās vēsturnieku paaudzes audzinātājs.

Gan savu enciklopēdisko zināšanu, gan nosvērtā, atsaucīgā rakstura un vienmēr skaidrā, loģiskā domas izklāsta dēļ T. Zeids iemantoja sevišķu cieņu plašas sabiedrības vidū. Daudzi vēstur-

nieki – bijušie T. Zeida studenti – sauca un sauc viņu par savu Skolotāju. T. Zeids iekļuva arī studentu folklorā: “Teodors un Rīgas zeļļi” – tā vismaz 70. gados skanēja viens pantiņš Vēstures un filozofijas fakultātes docētājiem veltītā dziesmā.

Prātā nāk daži principi, pēc kuriem T. Zeids vadījās savā dzīvē. Daudzi atceras viņa frāzi “Jādzīvo vien būs!”, kas raksturo T. Zeida nezūdošo optimismu. Vēl T. Zeids nemilēja pārliecīgu aizbildniecību un uzskatīja, ka katram, vienalga – studentam, aspirantam vai kolēģim, “jāķepurojas paša spēkiem”, taču, ļaujot šo brīvību, T. Zeids nekad neliedza padomu un palīdzību. Atmiņā nāk arī teiciens: “Ja jūs gribat zinātnē kaut ko sasniegt, jums nedrīkst būt autoritātes,” – ar to mudinot domāt un meklēt argumentus pašam, nevis akli sekot citu it kā nemaldīgajiem spriedumiem.

T. Zeids bija lielisks sarunu biedrs, ar kuru varēja runāt par visdažādākajām tēmām – vēsturi, politiku, sportu, sadzīvi; aizraujoša pasaule bija stāsti par pirmskara Latviju, par viņa paša jaunības vai studenta piedzīvojumiem – šaha spēli galvā, saucot tikai lauciņu numurus, saviesīgā dzīvē novalkāto fraku, kafiju Švarca kafejnīcā, sašutumu par Pētera Šmita ielikto “4” latīņu valodā Universitātes iestājeksāmenos.

Mēs varam nožēlot, ka T. Zeida plašās zināšanas nav radušas izpausmi pietiekami daudzskaitlīgās zinātniskās publikācijās. Taču mainās paaudzes, zinātne līdz ar tām, un daudz kas paliek historiogrāfijai. T. Zeida devumā tomēr var izcelt vismaz divas lietas, kas nezudīs arī nākamībā. Pirmā ir Kurzemes zemes arhīva (ap 20 000 dokumentu) atrašana Vācijā un atgriešana Latvijai (arī līdzdalība šo dokumentu aprakstu sastādīšanā), otrā – projekta izstrāde Johana Kristofa Broces krājuma “*Monumente*” materiālu publicēšanai, kas, aktualizējot Broces unikālās kolekcijas nozīmību, beigu beigās rezultējās arī “*Monumente*” sējumu restaurācijā un digitalizācijā. T. Zeids gan piedzīvoja tikai pirmā Broces zīmējumu un aprakstu sējuma (no četriem jeb faktiski – pieciem) iznākšanu, taču ar savu neatlaidību lauza paša nereti teikto, ka “Broce ir nolādēts”, jo ne viens vien agrākais mēģinājums īstenot šādu projektu bija beidzies ar neveiksmi.

Atceroties Skolotāju viņa 100. gadskārtā, negribējās no jauna atkārtot tradicionālās biogrāfiskās ziņas (sk.: Dr. habil. hist., Dr. hist. h.c. prof. Teodors Zeids. Biobibliogrāfija. Rīga: LVI apgāds, 1997; Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls, 1993, nr. 1; 1994, nr. 3; 2002, nr. 3), tādēļ šoreiz piedāvājam fotogrāfiju apkopojumu, kas atdzīvinās atmiņas par Teodoru Zeidu dažādās darba un sadzīves situācijās.

1. Maija gājienā 1947. gadā. Teodors Zeids – trešais no kreisās puses. No viņa pa kreisi – Mārgers Stepermanis, otrā pa labi – Marta Āboliņa

1. Maija gājienā 1949. gadā. Teodors Zeids – centrā, trešais no kreisās puses

1949. gada 8. martā. 1. rindā no kreisās: nezināma, Jolanta Daiga, Milda Bresava, Zenta Šakare, Daina Zemzare, Emīlija Brīvkalne, Irma Alksne; 2. rindā: nezināms, Ādolfs Stubavs, Teodors Zeids, Ronis, Jānis Babris

Teodors Zeids ar Āriju Zeidu Vēstures institūta izbraukumā 1963. gadā

Institūta izbraukumā 1963. gadā. No kreisās: Heinrihs Strods, Lūcija Strode, Teodors Zeids, Marta Āboliņa, Dzidra Liepiņa (priekšplānā), Ārija Zeida, Ilga Grasmāne, Irma Alksne ar kādu savu radniecī

Disertācijas aizstāvēšanas sēde Vēstures institūtā 1966. gadā. Pirmie no kreisās – Teodors Zeids un Vasilijš Dorošenko, priekšplānā vidū – Zenta Šakare un Melīta Svarāne

Teodors Zeids Jāņa Zuša kapa pieminekļa atklāšanā Raiņa kapos
1966. gada jūnijā

Vēstures institūta darbinieki Jāņa Zuša pieminekļa atklāšanā. Labajā pusē –

Sēde Vēstures institūtā (60. gadi). 1. rindā no kreisās: Teodors Zeids, Mihails Kozins, Jurijs Ņetjosins; aizmugurē: Anatolijs Bīrons, Pēteris Valeskalns, Vilnis Pāvulāns, Banga Vilka, nezināma, Līda Balevica

Laimīgu Jauno gadu!
(60. gadi)

Sēde Vēstures institūtā (70. gadu sākums). No kreisās: Elvīra Šnore, Vilis Samsons, Aleksandrs Drīzulis, Valentīns Šteinbergs, Jānis Babris, Teodors Zeids, Zigmunds Balevics

Teodors Zeids un Valentīns Šteinbergs sveic Jāni Krastiņu 90 gadu jubilejā (1980. g.)

Pārskatot J. K. Broces "Monumente" materiālus: Teodors Zeids un Rita Brambe (1981. g.)

J. K. Broces kolekcijas pētniecība turpinās (1983. g.). No kreisās: Melita Svarāne, Rita Brambe, Ārija Zeida, Teodors Zeids, Meta Taube, Anatolijs Bīrons, Aleksandrs Jansons

Teodors Zeids pie darbagalda Vēstures institūtā (80. gadi)

Tūlīt to noskaidrosim! Teodors Zeids un Muntis Auns (1988. g.)

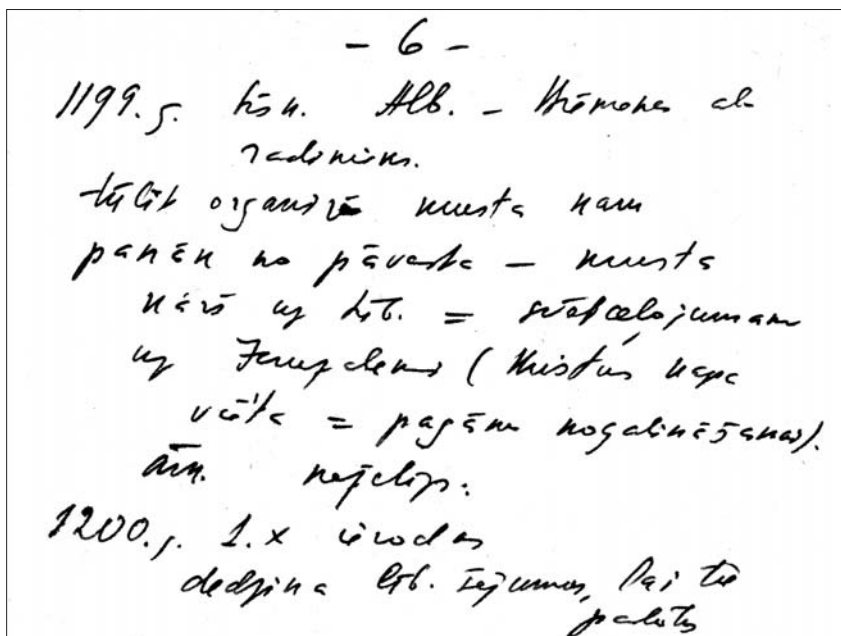
Teodors Zeids un
Ēvalds Mugurēvičs
konferencē
(ap 1990. g.)

Teodors Zeids un Heinrihs Strods konferencē (ap 1990. g.)

Latvijas vēstures institūtā 1993. gada 25. martā. No kreisās: Vija Daukšte, Irēne Šneidere, Andrejs Plakans, Teodors Zeids, Saulvedis Cimermanis, Ēvalds Mugurēvičs

Teodora Zeida rokraksts. Lekcijas konspekta fragments